

GS.TS. VŨ DŨNG
(Chủ biên)

THÍCH ỨNG XÃ HỘI CỦA CÁC NHÓM XÃ HỘI YẾU THỂ Ở NƯỚC TA HIỆN NAY

TRUNG TÂM NGHIÊN CỨU VÀ PHÁT TRIỂN KHOA HỌC VÀ CÔNG NGHỆ QUỐC GIA
VIỆN TÂM LÝ HỌC

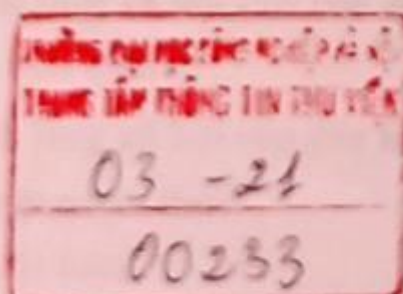

Nhà xuất bản Từ điển Bách khoa

QUỸ PHÁT TRIỂN KHOA HỌC VÀ CÔNG NGHỆ QUỐC GIA
VIỆN TÂM LÝ HỌC

GS.TS. VŨ DŨNG
(Chủ biên)

**THÍCH ỨNG XÃ HỘI
CỦA CÁC NHÓM XÃ HỘI YẾU THỂ
Ở NƯỚC TA HIỆN NAY**

NHÀ XUẤT BẢN TỬ ĐIỂN BÁCH KHOA

MỤC LỤC

	Trang
Lời nói đầu	9
Mở đầu	13
I. Tổng quan tình hình nghiên cứu	13
II. Phương pháp nghiên cứu vấn đề	52
Chương I	
MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN CƠ BẢN VỀ THÍCH ỨNG XÃ HỘI CỦA CÁC NHÓM YẾU THỂ	
	57
I. Một số khái niệm cơ bản	57
1. Khái niệm thích ứng	57
2. Khái niệm thích ứng xã hội của các nhóm yếu thế	58
3. Các khái niệm liên quan	59
II. Lý luận về thích ứng xã hội của các nhóm xã hội yếu thế	62
1. Thích ứng về mặt nhận thức	63
2. Thích ứng về mặt hành vi	64
III. Những công ước quốc tế và các chủ trương, chính sách của Đảng và nhà nước về các nhóm xã hội yếu thế	65
1. Một số công ước quốc tế về các nhóm xã hội yếu thế	65
2. Một số chính sách của Đảng và Nhà nước về các nhóm xã hội yếu thế	93
IV. Một số đặc điểm nhân khẩu, kinh tế và xã hội của các nhóm xã hội yếu thế (trong mẫu khảo sát của đề tài)	120

GS.TS. Vũ Dũng (chủ biên)

1. Người cao tuổi Việt Nam	120
2. Người khuyết tật Việt Nam	123
3. Trẻ em Việt Nam	125
V. Kết luận Chương 1	129

Chương 2

THỰC TRẠNG THÍCH ỨNG XÃ HỘI CỦA NHÓM NGƯỜI CAO TUỔI, NGƯỜI MẮC BỆNH HIỀM NGHÈO VÀ NGƯỜI TÀN TẬT 133

I. Thích ứng về mặt nhận thức của các nhóm yếu thế	133
II. Thích ứng về mặt hành vi của các nhóm yếu thế	142
1. Thích ứng của các nhóm yếu thế qua thay đổi hoạt động sản xuất kinh doanh	143
2. Thích ứng của các nhóm yếu thế qua thay đổi việc làm và nghề nghiệp	150
3. Thích ứng của các nhóm yếu thế qua thay đổi thu nhập và mức sống	159
4. Thích ứng của các nhóm yếu thế qua tham gia các hoạt động văn hoá thể thao	167
5. Thích ứng của các nhóm yếu thế qua thay đổi nhu cầu sống	173
6. Thích ứng của các nhóm yếu thế với sự thay đổi các quan hệ xã hội ở khu dân cư	185
7. Thích ứng của các nhóm yếu thế với sự thay đổi phong tục tập quán	191
III. Thực trạng thực hiện các chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước đối với các nhóm yếu thế	195
1. Các nhóm yếu thế hiểu biết về các chủ trương, chính sách hỗ trợ cho họ	195

2. Thực trạng thực hiện các chính sách hỗ trợ các nhóm yếu thế	201
--	-----

IV. Kết luận Chương 2	205
------------------------------	------------

Chương 3

THỰC TRẠNG THÍCH ỨNG XÃ HỘI CỦA NHÓM TRẺ EM LANG THANG CƠ NHỎ	209
--	------------

I. Một số khó khăn của trẻ em lang thang cơ nhỡ	210
--	------------

II. Thích ứng của trẻ em yếu thế về mặt nhận thức	235
--	------------

1. Suy nghĩ của các em về cuộc sống hiện tại và cách thức giải quyết	235
--	-----

2. Suy nghĩ của các em về cuộc sống tương lai và cách thức giải quyết	245
---	-----

III. Thích ứng của trẻ em lang thang cơ nhỡ về hành vi	255
---	------------

1. Thích ứng của các em với sự thiếu thốn tình cảm	256
--	-----

2. Thích ứng của các em qua hoạt động học tập	267
---	-----

3. Thích ứng của các em qua các hoạt động kiếm sống	273
---	-----

IV. Kết luận Chương 3	285
------------------------------	------------

Chương 4

CÁC GIẢI PHÁP CƠ BẢN NHẪM GIÚP ĐỠ CÁC NHÓM XÃ HỘI YẾU THẾ Ở NƯỚC TA HIỆN NAY	290
---	------------

I. Một số khó khăn trong việc thực hiện các chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước đối với các nhóm yếu thế	290
---	------------

1. Những khó khăn thuộc về bản thân các nhóm yếu thế	291
--	-----

2. Khó khăn thuộc về chế độ, chính sách và khâu tổ chức thực hiện	294
---	-----

II. Những nguyện vọng, mong muốn và kiến nghị của các nhóm yếu thế, cán bộ quản lý địa phương	298
1. Nguyện vọng của nhóm người cao tuổi, mắc bệnh hiểm nghèo và tàn tật	298
2. Nguyện vọng của trẻ em lang thang cơ nhỡ	302
3. Kiến nghị của các cán bộ quản lý địa phương	308
III. Các giải pháp cơ bản giúp đỡ các nhóm yếu thế ở nước ta hiện nay	310
1. Quan điểm giúp đỡ các nhóm yếu thế	310
2. Các giải pháp cơ bản	312
Kết Luận	322
Tài liệu tham khảo	331
Phụ lục	339

LỜI NÓI ĐẦU

Các nhóm xã hội yếu thế là những nhóm xã hội đặc biệt, họ luôn luôn cần sự quan tâm, giúp đỡ của xã hội. Họ là những người gặp nhiều khó khăn trong cuộc sống sinh hoạt và hoạt động xã hội. Bởi vì đó là những người chưa đủ kinh nghiệm sống, đủ yêu cầu về thể lực (nhóm trẻ em), là những người gặp khó khăn về sức khoẻ do tuổi tác, bệnh tật (nhóm người già, người mắc bệnh hiểm nghèo), gặp khó khăn trong sinh hoạt do khiếm khuyết về cơ thể (nhóm người tàn tật)...

Các nhóm xã hội yếu thế có nhiều bất cập, thách thức trong sự thích ứng với cuộc sống do khó khăn về kinh nghiệm sống, về sức khoẻ và khả năng thu nhập. Trong khi đó, sự thích ứng xã hội là một trong những điều kiện quan trọng hàng đầu giúp con người sống và tồn tại. Vì sự thích ứng là điều kiện giúp con người vượt qua những trở ngại, khó khăn, hoà nhập và tồn tại một cách hiệu quả với môi trường sống. Trong bối cảnh chúng ta đang chuyển từ nền kinh tế tiểu nông, từ cơ chế tập trung bao cấp sang cơ chế thị trường với sự cạnh tranh gay gắt, một bối cảnh xã hội luôn đòi hỏi mỗi người phải

nhanh nhạy, năng động, sáng tạo, phải luôn thích nghi với những biến đổi và yêu cầu mới của xã hội thì những nhóm xã hội yếu thế sẽ gặp rất nhiều trở ngại. Những nhóm xã hội yếu thế ở nước ta hiện nay thích ứng với sự biến đổi xã hội như thế nào, họ đang gặp phải những khó khăn và thuận lợi gì, chúng ta cần phải làm gì để giúp đỡ họ thích nghi với điều kiện xã hội hiện nay tốt hơn, hiệu quả hơn?... Đó là những câu hỏi cần được giải đáp.

Trên thế giới đã có nhiều công trình nghiên cứu về sự thích ứng từ góc độ tâm lý học. Ở nước ta đã có khá nhiều công trình nghiên cứu về các nhóm xã hội yếu thế, song các công trình này chủ yếu từ góc độ xã hội học, kinh tế học, khoa học về giới... mà còn rất ít những nghiên cứu từ góc độ của khoa học tâm lý. Thích ứng xã hội của con người là một vấn đề tâm lý, nó cần được nghiên cứu sâu từ góc độ của tâm lý học. Do vậy, một công trình nghiên cứu sâu, hệ thống từ góc độ tâm lý học về sự thích ứng của các nhóm xã hội yếu thế ở nước ta hiện nay là rất cần thiết. Nó không chỉ mang tính khoa học, mà còn mang tính nhân văn sâu sắc.

Việc nghiên cứu vấn đề này sẽ giúp chúng ta hiểu sâu hơn, đầy đủ hơn về đời sống vật chất, tâm lý của các nhóm xã hội yếu thế ở nước ta hiện nay, những thuận lợi và đặc biệt là những khó khăn mà họ đang gặp phải trong sự hoà nhập vào cuộc sống xã hội. Kết quả nghiên cứu của đề tài sẽ đề xuất những giải pháp giúp đỡ những nhóm xã hội yếu thế thích nghi với xã hội một cách hiệu quả hơn.

Khi nghiên cứu sự thích ứng xã hội của các nhóm xã hội yếu thế ở nước ta hiện nay chúng tôi hướng tới những mục tiêu nghiên cứu cơ bản sau:

1. Xác định những vấn đề lý luận cơ bản của đề tài: khái niệm thích ứng xã hội, nhóm xã hội yếu thế, người cao tuổi, người già, người tàn tật, người mắc bệnh hiểm nghèo, trẻ em lang thang cơ nhỡ; các chủ trương, chính sách đối với nhóm xã hội yếu thế; biến đổi xã hội và sự thích ứng của các nhóm xã hội yếu thế...

2. Điều tra thực trạng sự thích ứng xã hội của các nhóm xã hội yếu thế ở nước ta hiện nay, chỉ ra nguyên nhân và các yếu tố ảnh hưởng đến sự thích ứng xã hội này.

3. Đề xuất các giải pháp nhằm giúp đỡ các nhóm xã hội yếu thế thích ứng tốt hơn với biến đổi xã hội ở nước ta hiện nay.

Đây là một trong những đề tài đầu tiên ở nước ta nghiên cứu sâu và có hệ thống về những nhóm xã hội yếu thế từ góc độ của khoa học tâm lý. Với cách tiếp cận liên ngành, trong đó nghiên cứu sâu từ góc độ tâm lý, đề tài sẽ cung cấp một cái nhìn khá toàn diện về đời sống của những người thuộc các nhóm xã hội yếu thế ở nước ta.

Đề tài sẽ hệ thống hoá, xây dựng những vấn đề lý luận cơ bản về sự thích ứng của các nhóm xã hội yếu thế ở nước ta. Kết quả nghiên cứu này sẽ bổ sung những vấn đề lý luận mới về tâm lý học xã hội - những vấn đề lý luận về thích ứng xã hội cho nghiên cứu các nhóm xã hội ở nước ta hiện nay nói chung

GS.TS. Vũ Dũng (chủ biên)

và các nhóm xã hội đặc thù (các nhóm xã hội yếu thế) ở nước ta nói riêng.

Nói cách khác, kết quả nghiên cứu của đề tài sẽ góp phần bổ sung một số vấn đề lý luận để phát triển phân ngành tâm lý học xã hội ở nước ta hiện nay.

Kết quả nghiên cứu của đề tài cũng góp phần phát triển một hướng đào tạo mới sau đại học ngành tâm lý học - hướng nghiên cứu sự thích ứng xã hội của các nhóm xã hội yếu thế.

Hà Nội, ngày 26 tháng 5 năm 2012

GS.TS. Vũ Dũng